

S-a născut la București, pe data de 24 iulie 1882 (în acte 12 iulie - stil vechi). Cum tatăl său, tot Traian Lalescu se născuse în comuna Cornea, de lângă Caransebeș și el menționa, atunci când era cazul, că obârșia sa este aceeași comună. Într-un fel avea dreptate, căci tatăl său fiind funcționar la Banca Națională a României, nu avea un domiciliu cu adevărat stabil, iar peregrinările sale se succedau, împreună cu familia. Așa se face, că cele patru clase ale școlii primare le urmează în București; două clase gimnaziale la Craiova și două la Roman, iar liceul (cursul superior) la Iași (ca elev intern), elev eminent și cu aptitudini excepționale pentru matematică; va fi colaborator al „Gazetei matematice” începând cu clasa a cincea a liceului.

În 1900 se prezintă la concursul de admitere la Școala Națională de Poduri și Șosele, unde reușește cu brio. După trei ani abandonează cursurile și se înscrie la Facultatea de Științe, secțiunea Matematică. Alegerea sa se dovedește inspirată, căci succesul său în această carieră, va fi unul strălucit. Student fiind, predă la Institutul Pompilian din București, iar în 1905 absolvă Facultatea de Științe, secția Matematică.

Obținând o bursă „Adamachi” face o călătorie de studii la Paris, unde audiază cursurile lui E. Picard, acumulând o solidă cultură matematică, mai ales prin studii intensive, în bogata bibliotecă a universității din Paris.

Revenind în țară, va deveni profesor de matematică la gimnaziul din Giurgiu, între anii 1906-1910, îmbinând în mod fericit cariera didactică, în paralel cu activitatea științifică, căci începând cu data de 1 iunie 1909, debutează în învățământul superior, ca asistent de lucrări grafice la Școala de Poduri și Șosele, la catedra profesorului inginer Ion Ionescu, unde rămâne până la 15 mai 1910.

În anul 1908 își susține teza de doctorat la Sorbona referitoare la ecuațiile integrale „Asupra ecuației lui Volterra”. Lucrarea îl va uimi pe Vito Volterra și o va include în lucrarea sa „Lecții asupra ecuațiilor integrale și integro-diferențiale”. Fiind de acum cunoscut, participă la seminarul din Göttingen, între 1908-1909, condus de marele matematician german D. Hilbert. Până la 1 octombrie 1912 a mai funcționat și la gimnaziile Șincai și Dimitrie Cantemir din București, ca profesor secundar. De la această dată însă, intră în învățământul superior, unde-l găsim conferențiar de algebră superioară la Universitatea din București. În același timp, de la 1 aprilie 1911, este și profesor titular la Școala de Poduri și Șosele din București, la Catedra de Geometrie Analitică, înlocuindu-l pe Spiru Haret, dar și profesor de Mecanică Rațională la Universitate. În 1912, fostul său profesor Emil Pangrati, titular al Catedrei de Geometrie Descriptivă, îl ia ca asistent, iar el își publică, acea carte clasică din domeniul ecuațiilor integrale: „Introduction à la Théorie des équations intégrales”.

Între anii 1913-1916, este un profesor recunoscut și apreciat în mod deosebit, la Catedra de Algebră Superioară și Teoria Numerelor la Universitatea București.

Fiind o fire avidă de cunoaștere și cercetare, în 1915 reia cursurile tehnice, ca simplu student, la Școala de Poduri și Șosele din București, pentru specialitatea de electricitate și electrotehnică, unde-l întâlnește pe bine cunoscutul profesor Vasile Karpen. La Universitate devine profesor titular la Catedra de Algebră Superioară și Teoria Numerelor, în anul 1916. Acest curs de electricitate pe care l-a urmat, nu a fost în zadar, căci între 1918-1919 l-a continuat la Școala Superioară de Electricitate din Paris, obținând astfel „Diploma de inginer”, la încheierea acestuia.

Dovedindu-se de acum, nu numai un iubitor al plaiurilor bănățene, ci și o personalitate remarcabilă, convinge Ministerul Lucrărilor Publice, să înființeze o Școală Politehnică la Timișoara. Demersurile sale au succes, astfel că la 15 noiembrie 1920, ia ființă Școala Politehnică din Timișoara, cu două secții de specialitate: Electromecanică și Mine și metalurgie, având un corp didactic format din 15 persoane și 117 studenți. Traian Lalescu este numit Rector în anul universitar 1920-1921 și profesor

titular la Catedra de Analiză Matematică, dar suplimentar și la Catedra de Electricitate.

Trebuie menționat aici, în mod deosebit, faptul că Traian Lalescu a contribuit la crearea bazei matematicilor în România, căci el a fost într-adevăr, unul din fondatorii teoriei ecuațiilor integrale, remarcându-se în același timp prin studii aprofundate de trigonometrie, fizică, geometrie, algebră și istoria matematicii. Despre el, academicianul Grigore Moisil, spunea că reprezintă cu adevărat o „neprețuită moștenire științifică”.

*I*NDEPENDENȚA *R*OMÂNĂ

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură

Nu doar matematica și ingineria au fost domeniile în care Traian Lalescu s-a remarcat în mod deosebit. S-a dovedit de asemenea un talentat pictor și un interpret (talentat) elevat la violoncel. În permanență a fost sportiv pasionat, căci el a fost primul președinte al Clubului Universitar din București, devenit mai apoi „Sportul Studentesc”. Putem afirma cu certitudine, că a fost cu adevărat un om de cultură și exemplu pentru cei mai tineri. Desena deosebit de frumos și era un iubitor al artelor, în general. Pentru a concretiza oarecum aceste afirmații, voi aminti, că o perioadă de câțiva

ani, a găzduit și a ajutat un tânăr bănățean, student la Belle Arte, care nu avea o situație materială strălucită. De aceea i-a oferit o cameră, orientată spre răsărit, pentru a avea lumină suficientă, atunci când picta. Credea în talentul său, simțind astfel nevoia de al ajuta. Nu s-a înșelat în intuiția sa, căci acesta a devenit ulterior, bine cunoscutul pictor Corneliu Baba. Pentru teatru, avea o adevărată admirație, ceea ce l-a dus în postura de prieten admirator al lui Victor Eftimiu și al soților Bulandra.

Dovedindu-se un bun orator și chiar politician, Guvernul Român, îl trimite la Paris în anii 1918-1919, pentru a face parte din delegația română care a susținut unirea tuturor românilor. Aici în 1919 publică „Le problème ethnographique du Banat”, unde printre altele afirma: „Scopul acestei lucrări, este tocmai de a contribui la împiedicarea propagării argumentelor înșelătoare, care sunt cu atât mai ușor acceptate de opinia publică, cu cât deformează mai mult adevărul”.

Pentru prestigiul și calitățile sale cu adevărat patriotice dovedite permanent, în anul 1925 este ales Deputat de Caransebeș și Raportor General al Bugetului Statului pe acest an.

Devenit de acum o personalitate cunoscută și în afara granițelor țării, este solicitat în permanență, în diferite sectoare ale preocupărilor sale științifice, matematice, ingineresti, culturale și artistice. În același timp, el nu poate fi pasiv la cele ce se întâmplau, acum după întregirea patriei. Suprasolicitat în toate direcțiile, se îmbolnăvește grav de pneumonie în 1925, dar cum adesea s-a confruntat cu obstacole, nu vrea să se dea învins și merge la Nisa și Paris pentru a se trata. Din păcate de data aceasta răpus la 47 de ani, în 15 iunie 1929, părăsește această lume, plecând pe drumul fără întoarcere.

Pentru a-i cinste memoria, numeroase licee din toată țara, au luat, spre omagiere, numele său de Traian Lalescu și multe orașe precum Timișoara, Reșița, Craiova, Oradea, București ș.a au dat numele său unor străzi importante. Prietenul său sculptorul Corneliu Medrea îi immortalizează amintirea, prin realizarea unui bust, plasat la intrarea în Politehnica din Timișoara, în anul 1930, un an după moartea sa.

Independența prin cultură

La sfârșitul anului 2007, dintr-o inițiativă demnă de toată lauda, s-a organizat o manifestare, prilejuită de aniversarea a 125 de ani de la nașterea acestui mare om de știință, cu ocazia căreia, s-a pus baza Fundației „Traian Lalescu” prin desfășurarea mai multor acțiuni omagiale, din care putem aminti: „Zilele academice timișene”, „Dezvelirea bustului în bronz” - în holul Universității Politehnice din Timișoara, „Sesiunea festivă a Academiei Române” - dedicată acestui mare om de știință și academician postmortem (1990) și conferința susținută de academicianul Solomon Marcus, la Teatrul Național din București, cu titlul „Traian Lalescu - o culme a culturii românești”, realizarea unor „medalii jubiliare” și un „panou de prezentare a personalității lui Traian Lalescu” la Facultatea de Matematică a Universității din București.

La începutul anului 2008, Fundația „Traian Lalescu” este atestată oficial și va continua, cu o serie de manifestări culturale, dintre care vom aminti: realizarea unui film și difuzarea acestuia de către TVR Cultural „Traian Lalescu - Dreptul la memorie”, documentar despre viața și opera savantului cu durată de aproximativ o oră; sprijinirea desfășurării „Concursului Studentesc de Matematică Traian Lalescu”, prin acordarea de premii în bani și obiecte.

Acest concurs Traian Lalescu, a continuat an de an, iar faza finală pe țară, a fost găzduită în diferite centre universitare, prin organizarea Ministerului Educației Naționale. În acest an, Concursul Studentesc Național de Matematică „Traian Lalescu” a fost prevăzut a fi găzduit de Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca, în perioada 9-11 mai 2019. Concursul are o îndelungată tradiție în învățământul din țara noastră, căci a fost organizat pentru prima dată în 1962, iar din 2008 s-a bucurat și de sprijinul Fundației „Traian Lalescu”. Orașele care au găzduit acest concurs în ultimii

ani: Universitatea Politehnică din București (2008 și 2009), Universitatea „Gheorghe Asachi” din Iași (2010), Universitatea Maritimă din Constanța (2011, 2012 și 2017), Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba-Iulia (2013), Universitatea de Vest din Timișoara (2014), Universitatea „Transilvania” din Brașov (2015), Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu (2016) și Universitatea Politehnică din București (2018).

Se afirmă în mod incontestabil, că Traian Lalescu a fost o personalitate marcantă a școlii matematice românești, profesor, inginer, creator de școală politehnică iar prin puterea exemplului său personal: „un înmulțitor de vise”. Prin tot ce a realizat, prin valorile morale pe care le-a etalat, prin performanțele științifice, prin stimularea și încurajarea fără rezerve a talentelor și energiilor tinerilor, a artei și culturii românești, el s-a impus printr-un stil de viață ireproșabil, căci a oferit rodul activității sale, dezinteresat și altruist, prin iubire și înțelegere, tuturor.

Prin calitățile sale multivalente, a reușit să schimbe mentalitatea existentă în învățământul ingineresc din România, dar a acordat o atenție deosebită educației școlare și celei universitare. Se simțea răspunzător pentru calea ce orienta societatea românească, în perioada de început a României întregite.

Pentru a ilustra într-un fel preocupările sale, referitoare de umanitate, progres, știință, filozofie și societate în general, voi aminti despre „Convorbirile relativiste”, între un filozof, un profesor și un cetățean curios.

În acest sens el prezintă:

Întâia convorbire, la care participă: filozoful, cetățeanul curios și inginerul, în care discută oarecum contradictoriu, având pretext, Albert Einstein, care a reușit să dea o nouă explicație a universului; A doua convorbire: absolut și adevăr, în care actorii sunt aceeași, dar cetățeanul curios mărturisește: „Domnule Profesor, să-mi fie îngăduit a vă mărturisi că ocupațiile mele profesionale sunt sporturile și politica. Vă rog să binevoiți a ține seama de lipsa mea de antrenare științifică... Filozoful vine cu o observație, afirmând că-și dă seama că teoria lui Einstein cere, pentru a fi pe deplin înțeleasă, o solidă educație matematică...”

Apoi discuția continuă cu profesorul și apoi destul de contradictoriu, dar conciliant... discuțiile se prelungesc până ce convorbirea se încheie, prin afirmația cetățeanului curios care spune cu satisfacție: „Am înțeles de ce n-am înțeles”; Filozoful: „Să ne mulțumim astă seară cu acest preliudiu și să-l rugăm pe Domnul Profesor să ne pregătească...”

A treia convorbire: spațiul și universul. De data aceasta, întâlnirea are loc în salonul unui filozof la modă, unde participă și un grup de invitați, iar discuțiile sunt foarte aprinse, referitor la teoriile relativității. În final matematicianul, oarecum gânditor și nehotărât spune: „Viața trebuie înțeleasă cu mintea și trăită cu sufletul”.

Traian Lalescu, având o admirație pentru mulți dintre înaintașii sau contemporanii săi (Gh. Țițeica, Spiru Haret etc) mărturisește: „Astfel de oameni sunt necesari vieții noastre publice, nu numai pentru acțiunea lor directă, dar și pentru exemplul concret pe care-l reprezintă în fața tinerelor generații, pentru autoritatea izbândeii lor, în numele muncii și patriotismului”.

Cei ce l-au cunoscut, ca om, ca savant, ca profesor, au mărturisit admirația și amintirea ce i-o poartă. Astfel: profesorul de la Școala Politehnică din București, Dimitrie Ghermani îl considera un geniu matematic, care poseda o rară putere de sinteză (...) știa să captiveze pe elevi și să le transmită din entuziasmul și pasiunea sa (...). „Pentru meritele sale, Lalescu a fost decorat în Franța cu Legiunea de Onoare, o mare distincție pentru un străin”.

Gheorghe Țițeica: „Darul acesta comunicativ îl poate caracteriza pe Lalescu și ca cercetător și ca profesor. Un adevărat animator, care știa să pună în evidență valoarea părților cele mai interesante ale științei matematice, care atrăgea, cu farmecul și căldura expunerii sale, pe studenți...” Cuvinte de admirație, recunoștință și respect, au avut o mare parte dintre cei care au fost, dar Traian Lalescu rămâne și astăzi o mare personalitate originală, enciclopedist și un adevărat român, savant unanim recunoscut. Chiar savanți străini nu au avut decât cuvinte de laudă (Emile Picard, Vito Volterra) de aceea el nu trebuie uitat.

Prof. univ. dr. ing. GHEORGHE ȚICLETE

INDEPENDENȚA ROMÂNĂ

Apare sub egida Fundației Literar Istorice „STOIKA”

Independența prin cultură